

**De
archeologische
garnaal:
een mager
beestje**

Anton Ervynck

[gérnoars] Garnalen

VERHALEN EN RECEPTEN VAN VROEGER EN NU

KATRIEN VERVAELE EN NANCY FOCKEDEY
FOTO'S HEIKKI VERDURME

LANNOO

met zeer veel
dank aan
Nancy Fockedeey

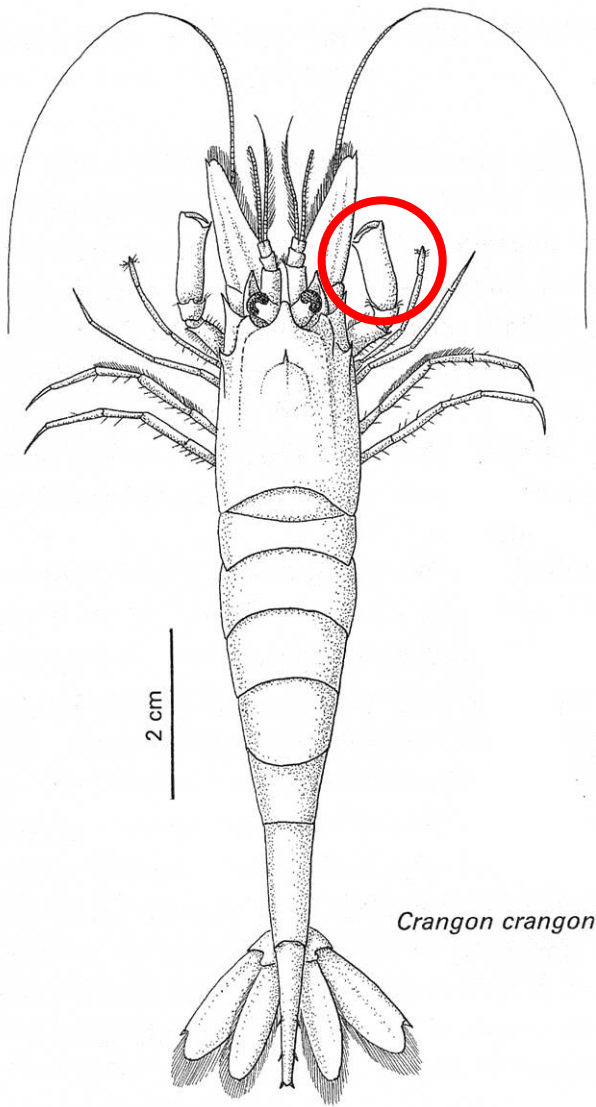
21.03.2005

mysterieuze vangsten

19de-eeuwse
beerput te
Mechelen

Crangon crangon

Noordzeegarnaal

Het Steen en de burgers

*Onderzoek van de laatmiddeleeuwse
gevangenis van Mechelen*

Liesbeth Troubleyn, Frank Kinnaer, Anton Eryvncx e.a.

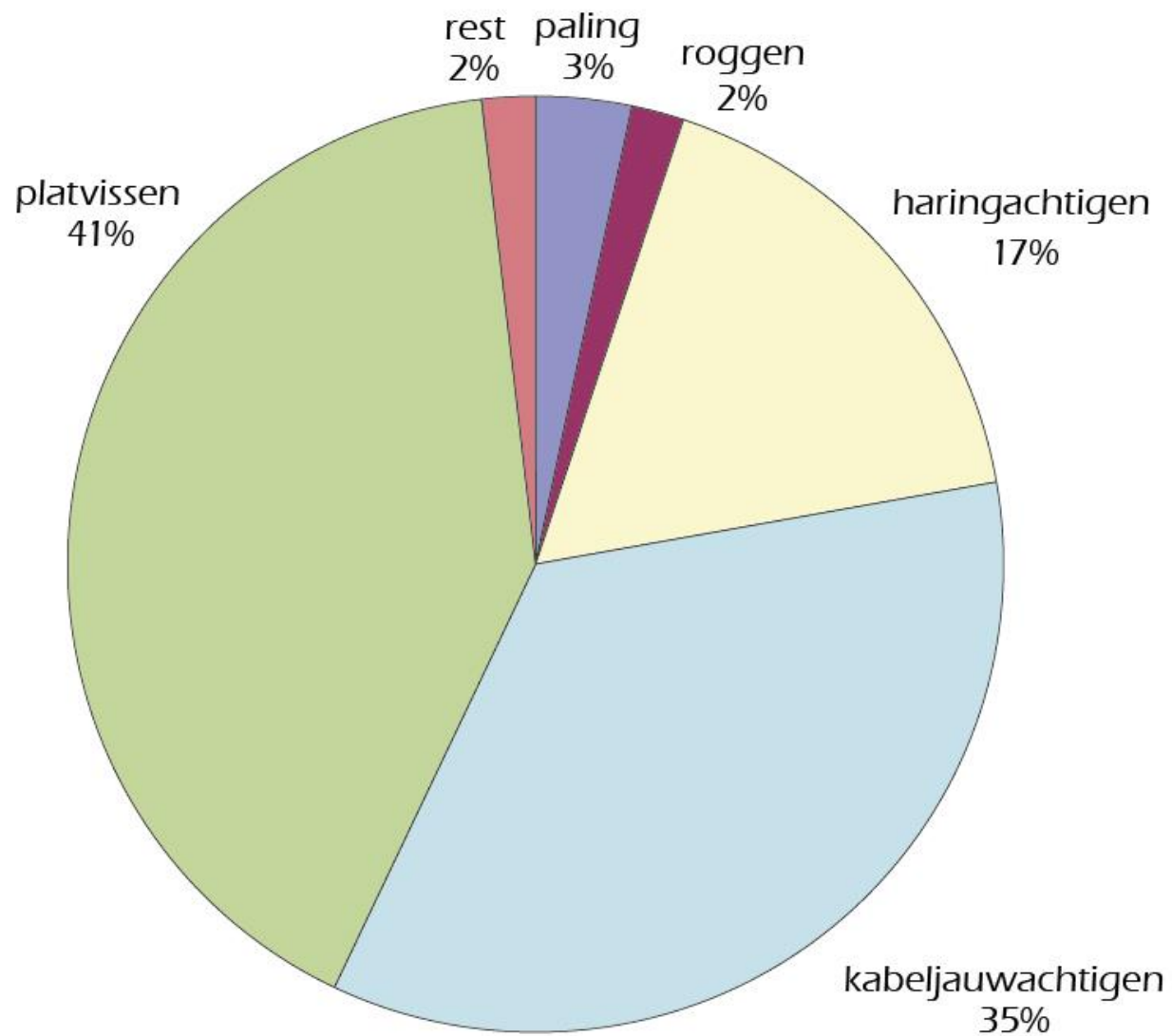
Wat betekenen
garnalen in een
vindplaats ?

De beerput van de
14de-eeuwse
stadsgevangenis
van Mechelen

15de-eeuws vissersdorp
te Raversijde

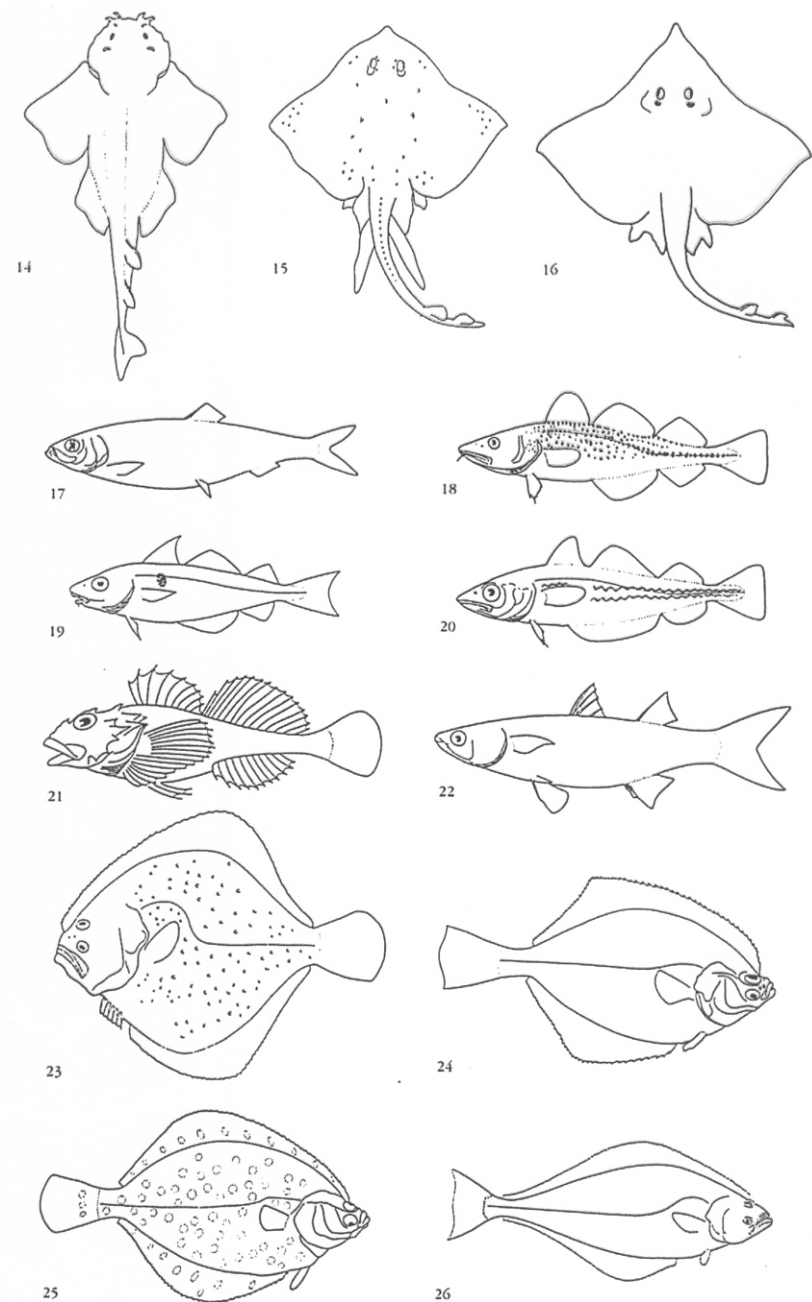
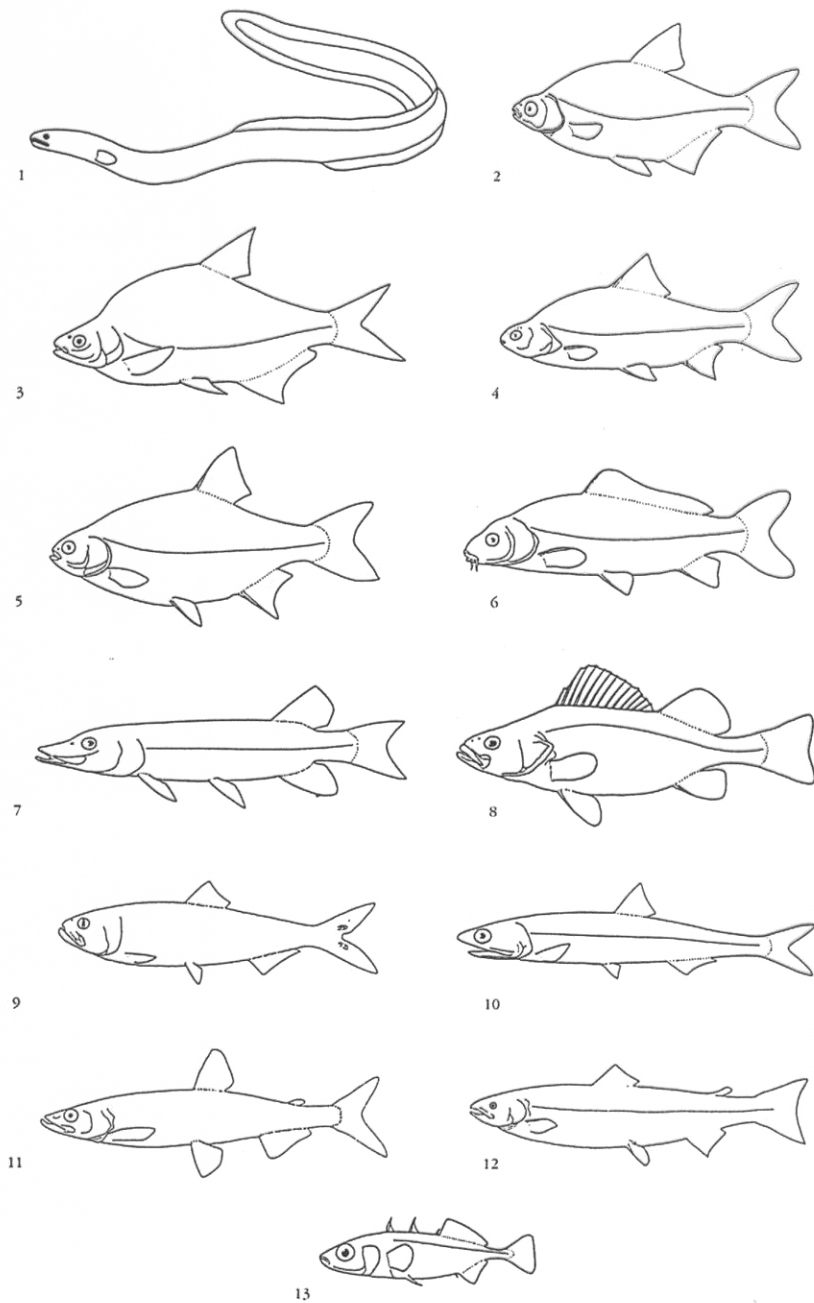

Visresten uit Raversijde (n= 58721)

De Koolkaai te
Antwerpen:
17de eeuw

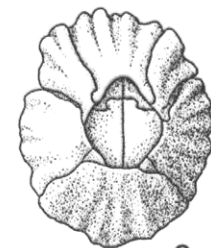
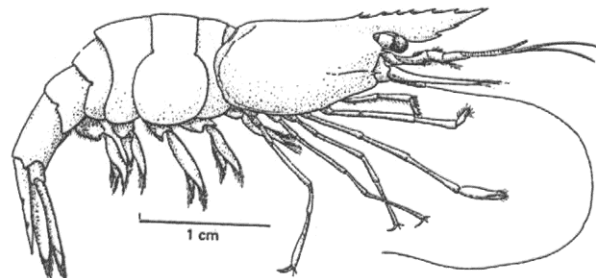
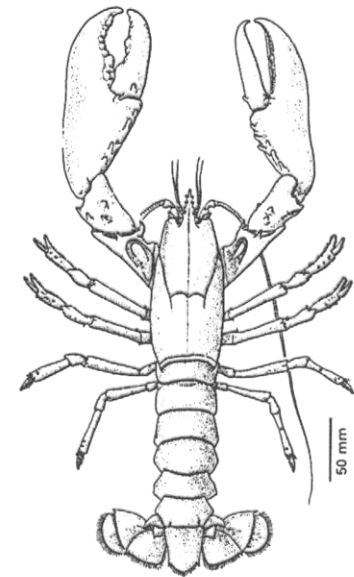
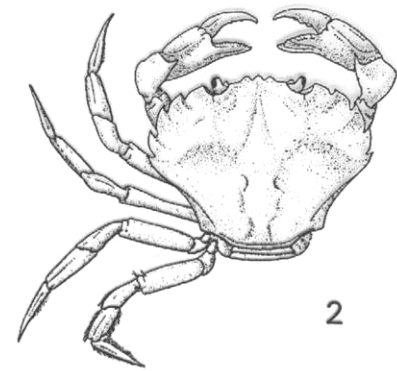
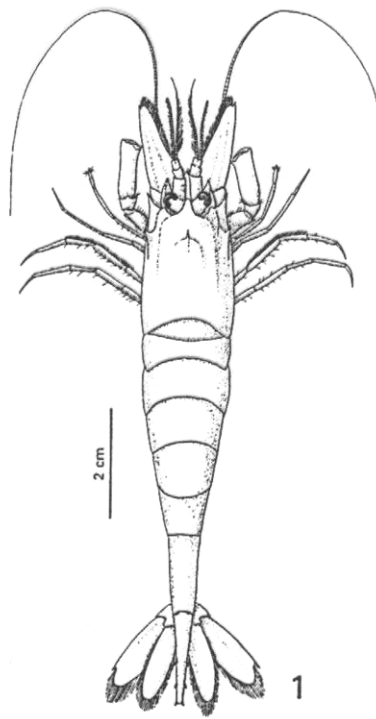

29. Overzicht van de gedetermineerde vissoorten: 1. paling; 2. blei; 3. brasem; 4. blankvoorn; 5. rietvoorn; 6. karper; 7. snoek; 8. haars; 9. elft of fint; 10. ansjovis; 11. spiering; 12. zalmachtige; 13. dieldoornige stekelbaars

29. Overzicht van de gedetermineerde vissoorten: 14. zeeëngel; 15. stekelrog; 16. vleet; 17. haring; 18. kabeljauw; 19. schelvis; 20. wijting; 21. zeedonderpad; 22. harders; 23. tarbot; 24. bot; 25. schol; 26. heilbot

grijze garnaal

steurgarnaal

riviervissers aan de Koolkaai

1350 Oct. 20 – 1351 Oct. 1. Posten uit de rekening van Harman Vincke, rentmeester van Zuid-Holland.

Van alrehande vastenspise, die ghevoert was voer Niemensvriend over poerter goet van Dordrecht ende dat die rentmeester int waer vant, dat dien van Utrecht toebehoerde, dat die rentmeester vercofte, als hierna bescreven staet.

In den eersten 50 pont amandelen, ghaut elc pont 16 d. [Holl.], maect 3 lb. 6 s. 8 d.;

1 broet sukers, woech 8 pont, tpont 8 s., maect 3 lb. 4 s.;

7 pont caneels, tpont 4 s., maect 28 s.;

27 lb. ghenghebaers, tpont 5 s. 4 d., maect 7 lb. 4 s.;

1 ½ pont sopheraens, tpont 48 s., maect 3 lb. 12 s.;

3 vierendeel pont ghalighaens, ghouden 28 s.;

3 vierendeel pont naghelen, ghouden 28 s.;

25 pont rijs, tpont 4 d., maect 8 s. 4 d.;

45 pont vetvisch, tpont 3 s. 4 d., maect 7 lb. 10 s.;

14C buckinx, ghouden 28 s.;

1 tonnekijn **gharnaets** van omtrent 30 stopen: 4 lb. 16 s.

met dank aan Frank Kinnaer

Grafelijke tol van Rupelmonde (24 juni 1385 – 31 januari 1386).

[september 1385]

Item rechuit de varlés del evesque de Liege de
deus backes de **garnatse** 6 s. de groz.

met dank aan Frank Kinnaer

Hier begint eenen
 nyeuwen **Cock Boeck**: dye noyt ghe-
 print en heeft gheweest. Vergadert wt
 vele digneersche **Goeden**: als wt **Tathn** /
Wallch / en **Platiacus**. Leerende hoe datmen alderhan-
 de vleesch / vifch / cohen sal en wāneer alle spijse en wijn
 tot haren besten is / en vā alderhande spijle wijn / ende
 azzijn goet te behouden. En alle maniere van solaet te
 maken. En veel goede leeren hier toe dienende.
 (..) (..) (..)

(..) (..) (..)
 Gheprint Thantwerpen inde CammerArateinden
 Mol. By dye Weduwe van Herrick Beeterseu.
 In laer ons Heeren, M. D. ende. LX.

G. Vorselman,
 Een nyeuwen
 cock Boeck,
 Antwerpen, 1560

¶ Om creeften te coken opt Rooms.

De creeften moeten gesoden worde in water, azijn ende vele souts, ende laten sieden dattet schuym vir oft vijf mael uuten ketel [komt]. Alsse ghecoockt zijn, doemense in die schotel, ende men eetse metten azijn.

¶ Aldus cooctmen den granat^a ende die crabben.

Den Garnoet

Squilla Crangon & fenteha/
quorundam vel Squilla gibba
maior. Groffer Garnier.

Die Garnoeten sijn een klein zee viske geen vissche gelyc daer bytmen alle
maest den eerste / het is sijnse van Andere viske alsoo vom Godt
almarst dat an die natuer daer van geordneert doet de milde gawe geden
die alle smit en sijnse en nocht niet want wij onse vint dit alle
dage van onse vissche van onse vissche tot sijnenempe want onse vis
ges avien met die garnoten so om hadde dantoe en soe om sijnse
mede te degenge en wij sien alle dage den halbe dantoe en soe lussen en
oock ander viske den garnote in haer roppe hebben dese garnote worden
oock veel geyt vanden ruythe veld op haer padt en die nae dantoe
haer en sijnse vissche en vissche sijnse lope met die garnote ind
naest sijnse als den hant / sijnse totter daer oock tot dordet met
al noest leude dat daer beynende en oock gesden verroep sijnse en alle
gesden en sijnse roet ander alst leuendige en wit graet die garnote
en hebbe doet voert en van tencke en manke vinger lichte en de dant
te voert met die van dantoe / het sijnse vissche en dantoe rust van
vanden en vianke sijnse roeten die naest lant lant wende onse de dant
en de zee sijnse en dan de vis wt sijnse en soe met eyde en sijnse
af gemaet Aldy moet onse goed Godt onse te sijnse / met alle
hooffte lichte roeten sijnse / hem sijnse tot ver dantoe in sijnse An

Dise krake sijn een dumen die vnd halbe schut tang etling
sijnse amer hand sijnse sijnse / ha bend in dantoe sijnse / zum
sijnse rotlicht / zum theil sijnse wens den sijnse halbe sijnse
Die auffersten theil der sijnse am sijnse blaut die sijnse
sijnse sijnse so mitte rot Dise sijnse an etling oock sijnse
sijnse sijnse . So er ghehoert so vinder er ganz rot
Onse hat ein zart sijnse lieblig sijnse / eines gijne gaffte
sijnse wol ist gut den dantoe den mageren leiten . ////

Wat
die hoort
dusson
sijnse

De poer

Visboek van
Adriaen Coenen,
1577-1581

Den Garnet

Squilla Crangon & sentetia
quorundā, vel Squilla gibba
maior. Gross & Bernier.

Die Garmoeften x6 een steijn xze wistke eenen Insat ¹¹ ~~in~~ ¹² ~~in~~ ¹³ ~~in~~ ¹⁴ ~~in~~ ¹⁵ ~~in~~ ¹⁶ ~~in~~ ¹⁷ ~~in~~ ¹⁸ ~~in~~ ¹⁹ ~~in~~ ²⁰ ~~in~~ ²¹ ~~in~~ ²² ~~in~~ ²³ ~~in~~ ²⁴ ~~in~~ ²⁵ ~~in~~ ²⁶ ~~in~~ ²⁷ ~~in~~ ²⁸ ~~in~~ ²⁹ ~~in~~ ³⁰ ~~in~~ ³¹ ~~in~~ ³² ~~in~~ ³³ ~~in~~ ³⁴ ~~in~~ ³⁵ ~~in~~ ³⁶ ~~in~~ ³⁷ ~~in~~ ³⁸ ~~in~~ ³⁹ ~~in~~ ⁴⁰ ~~in~~ ⁴¹ ~~in~~ ⁴² ~~in~~ ⁴³ ~~in~~ ⁴⁴ ~~in~~ ⁴⁵ ~~in~~ ⁴⁶ ~~in~~ ⁴⁷ ~~in~~ ⁴⁸ ~~in~~ ⁴⁹ ~~in~~ ⁵⁰ ~~in~~ ⁵¹ ~~in~~ ⁵² ~~in~~ ⁵³ ~~in~~ ⁵⁴ ~~in~~ ⁵⁵ ~~in~~ ⁵⁶ ~~in~~ ⁵⁷ ~~in~~ ⁵⁸ ~~in~~ ⁵⁹ ~~in~~ ⁶⁰ ~~in~~ ⁶¹ ~~in~~ ⁶² ~~in~~ ⁶³ ~~in~~ ⁶⁴ ~~in~~ ⁶⁵ ~~in~~ ⁶⁶ ~~in~~ ⁶⁷ ~~in~~ ⁶⁸ ~~in~~ ⁶⁹ ~~in~~ ⁷⁰ ~~in~~ ⁷¹ ~~in~~ ⁷² ~~in~~ ⁷³ ~~in~~ ⁷⁴ ~~in~~ ⁷⁵ ~~in~~ ⁷⁶ ~~in~~ ⁷⁷ ~~in~~ ⁷⁸ ~~in~~ ⁷⁹ ~~in~~ ⁸⁰ ~~in~~ ⁸¹ ~~in~~ ⁸² ~~in~~ ⁸³ ~~in~~ ⁸⁴ ~~in~~ ⁸⁵ ~~in~~ ⁸⁶ ~~in~~ ⁸⁷ ~~in~~ ⁸⁸ ~~in~~ ⁸⁹ ~~in~~ ⁹⁰ ~~in~~ ⁹¹ ~~in~~ ⁹² ~~in~~ ⁹³ ~~in~~ ⁹⁴ ~~in~~ ⁹⁵ ~~in~~ ⁹⁶ ~~in~~ ⁹⁷ ~~in~~ ⁹⁸ ~~in~~ ⁹⁹ ~~in~~ ¹⁰⁰ ~~in~~ ¹⁰¹ ~~in~~ ¹⁰² ~~in~~ ¹⁰³ ~~in~~ ¹⁰⁴ ~~in~~ ¹⁰⁵ ~~in~~ ¹⁰⁶ ~~in~~ ¹⁰⁷ ~~in~~ ¹⁰⁸ ~~in~~ ¹⁰⁹ ~~in~~ ¹¹⁰ ~~in~~ ¹¹¹ ~~in~~ ¹¹² ~~in~~ ¹¹³ ~~in~~ ¹¹⁴ ~~in~~ ¹¹⁵ ~~in~~ ¹¹⁶ ~~in~~ ¹¹⁷ ~~in~~ ¹¹⁸ ~~in~~ ¹¹⁹ ~~in~~ ¹²⁰ ~~in~~ ¹²¹ ~~in~~ ¹²² ~~in~~ ¹²³ ~~in~~ ¹²⁴ ~~in~~ ¹²⁵ ~~in~~ ¹²⁶ ~~in~~ ¹²⁷ ~~in~~ ¹²⁸ ~~in~~ ¹²⁹ ~~in~~ ¹³⁰ ~~in~~ ¹³¹ ~~in~~ ¹³² ~~in~~ ¹³³ ~~in~~ ¹³⁴ ~~in~~ ¹³⁵ ~~in~~ ¹³⁶ ~~in~~ ¹³⁷ ~~in~~ ¹³⁸ ~~in~~ ¹³⁹ ~~in~~ ¹⁴⁰ ~~in~~ ¹⁴¹ ~~in~~ ¹⁴² ~~in~~ ¹⁴³ ~~in~~ ¹⁴⁴ ~~in~~ ¹⁴⁵ ~~in~~ ¹⁴⁶ ~~in~~ ¹⁴⁷ ~~in~~ ¹⁴⁸ ~~in~~ ¹⁴⁹ ~~in~~ ¹⁵⁰ ~~in~~ ¹⁵¹ ~~in~~ ¹⁵² ~~in~~ ¹⁵³ ~~in~~ ¹⁵⁴ ~~in~~ ¹⁵⁵ ~~in~~ ¹⁵⁶ ~~in~~ ¹⁵⁷ ~~in~~ ¹⁵⁸ ~~in~~ ¹⁵⁹ ~~in~~ ¹⁶⁰ ~~in~~ ¹⁶¹ ~~in~~ ¹⁶² ~~in~~ ¹⁶³ ~~in~~ ¹⁶⁴ ~~in~~ ¹⁶⁵ ~~in~~ ¹⁶⁶ ~~in~~ ¹⁶⁷ ~~in~~ ¹⁶⁸ ~~in~~ ¹⁶⁹ ~~in~~ ¹⁷⁰ ~~in~~ ¹⁷¹ ~~in~~ ¹⁷² ~~in~~ ¹⁷³ ~~in~~ ¹⁷⁴ ~~in~~ ¹⁷⁵ ~~in~~ ¹⁷⁶ ~~in~~ ¹⁷⁷ ~~in~~ ¹⁷⁸ ~~in~~ ¹⁷⁹ ~~in~~ ¹⁸⁰ ~~in~~ ¹⁸¹ ~~in~~ ¹⁸² ~~in~~ ¹⁸³ ~~in~~ ¹⁸⁴ ~~in~~ ¹⁸⁵ ~~in~~ ¹⁸⁶ ~~in~~ ¹⁸⁷ ~~in~~ ¹⁸⁸ ~~in~~ ¹⁸⁹ ~~in~~ ¹⁹⁰ ~~in~~ ¹⁹¹ ~~in~~ ¹⁹² ~~in~~ ¹⁹³ ~~in~~ ¹⁹⁴ ~~in~~ ¹⁹⁵ ~~in~~ ¹⁹⁶ ~~in~~ ¹⁹⁷ ~~in~~ ¹⁹⁸ ~~in~~ ¹⁹⁹ ~~in~~ ²⁰⁰ ~~in~~ ²⁰¹ ~~in~~ ²⁰² ~~in~~ ²⁰³ ~~in~~ ²⁰⁴ ~~in~~ ²⁰⁵ ~~in~~ ²⁰⁶ ~~in~~ ²⁰⁷ ~~in~~ ²⁰⁸ ~~in~~ ²⁰⁹ ~~in~~ ²¹⁰ ~~in~~ ²¹¹ ~~in~~ ²¹² ~~in~~ ²¹³ ~~in~~ ²¹⁴ ~~in~~ ²¹⁵ ~~in~~ ²¹⁶ ~~in~~ ²¹⁷ ~~in~~ ²¹⁸ ~~in~~ ²¹⁹ ~~in~~ ²²⁰ ~~in~~ ²²¹ ~~in~~ ²²² ~~in~~ ²²³ ~~in~~ ²²⁴ ~~in~~ ²²⁵ ~~in~~ ²²⁶ ~~in~~ ²²⁷ ~~in~~ ²²⁸ ~~in~~ ²²⁹ ~~in~~ ²³⁰ ~~in~~ ²³¹ ~~in~~ ²³² ~~in~~ ²³³ ~~in~~ ²³⁴ ~~in~~ ²³⁵ ~~in~~ ²³⁶ ~~in~~ ²³⁷ ~~in~~ ²³⁸ ~~in~~ ²³⁹ ~~in~~ ²⁴⁰ ~~in~~ ²⁴¹ ~~in~~ ²⁴² ~~in~~ ²⁴³ ~~in~~ ²⁴⁴ ~~in~~ ²⁴⁵ ~~in~~ ²⁴⁶ ~~in~~ ²⁴⁷ ~~in~~ ²⁴⁸ ~~in~~ ²⁴⁹ ~~in~~ ²⁵⁰ ~~in~~ ²⁵¹ ~~in~~ ²⁵² ~~in~~ ²⁵³ ~~in~~ ²⁵⁴ ~~in~~ ²⁵⁵ ~~in~~ ²⁵⁶ ~~in~~ ²⁵⁷ ~~in~~ ²⁵⁸ ~~in~~ ²⁵⁹ ~~in~~ ²⁶⁰ ~~in~~ ²⁶¹ ~~in~~ ²⁶² ~~in~~ ²⁶³ ~~in~~ ²⁶⁴ ~~in~~ ²⁶⁵ ~~in~~ ²⁶⁶ ~~in~~ ²⁶⁷ ~~in~~ ²⁶⁸ ~~in~~ ²⁶⁹ ~~in~~ ²⁷⁰ ~~in~~ ²

Ons garmooten is een klein zee viske geen viske gelyc daer byt de vissers
naest den reeste / het is spijse van Andere viske alsoo van Gode
almarck sijn in die natuerre daer van geordneert Doer de milde gawe gods
die alle smet sijn spijse en voetsel geeft Want wij omle vinde dit alle
dage van onse vissers van onse vissers tot sseueninge Want onse vis
gers aken met dese garmooten soe om hadde pante en soe om selussen
mede te wonge En wij sien alle dage en hadde pante en selussen en
oort omle viske sseueninge in hare oort hebben Dese garmooten word
oort veel geke vande richte wort de lunde op haer sacht en die nae darme
ke is de sseueninge viske en darme sseueninge
naest stede als den dage / de sseueninge daer oort tot dordrecht met
al nog leuendige daer brengende en oort de den verroope sseueninge En als
de sseueninge sijn spijse roet anders als sseueninge sijn wit graet Dese garmoot
en hadde wort voete en van leuende te matten vinger lunde en de darme
te voer mij in daer van omgeer Wet smactichthe viske Aend rust van
vlaendren en vromt richte roeten die naest lant lunde word de omle de darme
by de zee sseueninge en dan de vis wt sseueninge en soe met eyere te stume
af sseueninge Alde weet onse goed Gode ons te geijue met alle
truffeliche leuende spijse hem sijn tot ver geijue in vande sseueninge Aend

Den store halbe
krabbe

Squilla gibba
hoger gerner

halbe krabbe hebben 2 hoven om de 2 ficht - van der krancke by sin liden

Clara Peeters, 1611

Clara Peeters, 1607

Clara Peeters, c. 1635 - 1640

Maerten Boelema de Stomme, 1642-44

Alexander Adriaenssen, 1646

Conclusie ?